

Kalajoen vesienhoitoryhmä
Ylivieskan kaupunki / Ympäristöyksikkö
PL 70
84101 YLIVIESKA

30.3. 2015

Pohjois-Pohjanmaan ELY-keskus
PL 86, 90101 OULU
kirjaamo.pohjois-pohjanmaa@ely-keskus.fi

VIITE: KUULEMINEN VESIENHOIDOSTA, MERENHOIDOSTA SEKÄ TULVAVAHINKOJEN EHKÄISYSTÄ

ASIA: KALAJOEN VESIENHOITORYHMÄN LAUSUNTO

Kalajoen vesienhoitoryhmä on Kalajoen vesistöalueen eri alojen toimijoiden yhteistyöelin. Kalajoen vesistöalue on Oulujoen-lijoen vesienhoitoalueen eteläisin vesistöalue. Pääosa Kalajoen valuma-alueesta sijoittuu Kalajoen, Alavieskan, Sievin, Ylivieskan, Nivalan, Haapajärven ja Reisjärven kuntien muodostamalle alueelle.

Vesienhoitoryhmä edistää Kalajoen vesistöalueen vesiensuojelu- ja kunnostustoimenpiteitä lisäämällä toimijoiden välistä vuorovaikutusta ja tiedon saantia. Tällä lausunnolla vesienhoitoryhmä osallistuu kuulemisiin Oulujoen-lijoen vesienhoitosuunnitelmasta ja Kalajoen tulvariskien hallintasuunnitelmasta (Pohjois-Pohjanmaan ELY-keskus) sekä Suomen merenhoidon toimenpideohjelmasta (Varsinais-Suomen ELY-keskus). Lausunto löytyy myös osoitteesta www.meidankalajoki.fi/index.php/vesienhoitoryhma.

YLEISTÄ VESIENHOIDON SUUNNITTELUSTA

Kuuleminen ehdotuksesta Oulujoen-lijoen vesienhoitoalueen vesienhoitosuunnitelmaksi kestää puoli vuotta, mikä on tarpeeksi pitkä aika myös kaksi kertaa vuodessa kokoontuvan vesienhoitoryhmän kannalta. Myös merenhoidon toimenpideohjelman sekä Kalajoen tulvariskien hallinnan suunnittelun kommentointiin ehdittiin osallistua, koska kuulemiset olivat käynnissä yhtä aikaa.

Vesienhoitosuunnitelmaehdotuksessa esitetyt tavoitteet ovat hyviä. Kuten asiakirjassa todetaan, tavoitteiden täyttymiseksi tulee kiinnittää huomiota kohdentamiseen, vaikuttavuuteen, kannustavuuteen sekä kustannustehokkuuteen. Vesienhoitosuunnitelma nostaa kattavasti esiin ongelmakohtia ja virallisena asiakirjana omalta osaltaan suuntaa eri toimijoiden toimintaa vesiensuojelunäkökohdat paremmin huomioon ottavaksi. Eri sektoreiden toimenpiteiden kohdentamisen tärkeyden kuvaaminen vesimuodostumakohtaisesti toimenpideohjelmassa on onnistunut esitystapa.

SEURANTA JA VESIEN TILA

Seurantaverkon kattavuutta on onnistuttu lisäämään rotaatiota hyödyntämällä. Seurantapisteitä onkin Kalajoen vesistöalueella aikaisempaa enemmän. Seurannan suunnittelussa tulee kuitenkin ottaa huomioon muutokset Kalajoen yhteistarkkailussa, kun siirtoviemäri ja keskuspuhdistamo valmistuvat ja vanhojen puhdistamojen velvoitetarkkailu ennen pitkää loppuu. Kuinka suuri osa esitetyistä pisteistä säilyy, jos toimintoja loppuu kesken suunnittelukauden? On yhdessä mietittävä, miten Kalajoen tilan riittävä seuranta

turvataan. Hyötyä voisi olla myös siitä, että suunnitelmassa esitettäisiin selkeämmin, mitkä seurantapisteistä kuuluvat ELY-keskuksen seurantaan, ja mitkä ovat toiminnanharjoittajien vastuulla.

Useille Kalajoen vesistöalueen vesimuodostumille on myönnetty poikkeuksia vesien hyvän tilan tavoiteaika-
taulusta, mutta kaikkien odotetaan kuitenkin saavuttavan hyvän tilan vuoteen 2027 mennessä. Tavoiteaika-
taulu lienee realistinen, vaikka erityisesti arvioidun ravinne- ja happamuuskuormituksen osalta osin
toiveikas.

KUORMITUS, MUUT PAINEET JA TOIMENPITEET

Maatalousvaltaiseen vesienhoitoalueen eteläiseen osa-alueeseen kuuluvalla Kalajoen valuma-alueella on keskittynyt karjataloutta ja myös turkiseläinten kasvatusta. Tärkeinä toimenpiteinä vesienhoitosuunnitel-
massa mainitaankin lannan sisältämiä ravinteita hyödyntävät toimenpiteet. Kalajokilaaksossa ja muualla
eteläisellä osa-alueella tarvitaan uusia hankkeita, kuten maatalouden uusien toimenpiteiden tutkimusta
Pohjois-Pohjanmaan olosuhteissa, ravinteiden kierrätyksen edistämistä (esim. ravinneneutraali kunta
(RANKU) -hankkeita), lannan jatkokäsittelyn/prosessoinnin tehostamista sekä biojalostamotoiminnan
kehittämistä.

Maatalouden ympäristökorvaukseen liittyvä suojavyöhykkeiden ja luonnonhoitonurmien kohdentamisalue
ei odotuksista huolimatta ulottunut Pohjanmaan maakuntiin, mutta tukitaso on kuitenkin parempi kuin
viime kaudella. Nämä toimenpiteet ovat tärkeitä, ja niitä tulisi edelleen painottaa koko Kalajoen
vesistöalueella ja erityisesti kaltevilla pelloilla. Myös kosteikoita tarvitaan lisää. Talviaikaisen kasvi-
peitteisyyden ja happamien sulfaattimaiden toimenpiteiden kohdentamisalueeseen kuuluminen tulee
hyödyntää alueella.

Maatalouden osalta uhkana on, että tiukentuvat peltojen fosforin vähentämiseen liittyvät vaatimukset
ympäristökorvausjärjestelmässä (kuten peltoalavaatimus lannanlevityksessä) heikentävät joidenkin
viljelijöiden mahdollisuuksia sitoutua järjestelmään. Ympäristökorvausjärjestelmän ulkopuolelle jääminen
puolestaan poistaisi kannustimet esimerkiksi maaperän happamuuden torjunnan toimenpiteisiin.

Metsätaloudessa esitetyt ohjaukeinot, kuten ojitettujen jatkokasvatuskelvottomien soiden uudistamis-
velvoitteen poistumisen hyödyntäminen, vesiensuojelun yhteistoiminnan ja sen rahoitusmahdollisuuksien
kehittäminen sekä metsätalouden ja tulvasuojelun yhteistoiminnan kehittäminen ovat onnistuneita.
Metsätalouden pintavalutuskenttien ja kosteikkojen yleissuunnittelun rahoituksen järjestäminen on
tärkeää, sillä kuten maatalousalueiden kosteikkojen yleissuunnitelmat, ne lisäävät tietoisuutta ja ohjaavat
omalta osaltaan toimenpiteiden toteuttamista ja kohdentamista. Suunnitteluun käytettävä rahoitus ei saa
kuitenkaan vaikeuttaa rahoituksen saamista hankkeiden toteutukseen.

Uudistuvan KEMERA-lain tulee edelleen tarjota mahdollisuuksia vesiensuojelurakenteiden toteuttamiseen.
Metsien kunnostus- ja täydennysojituksia tavoitellaan ja myös tehdään eteläisellä osa-alueella paljon. **Siten
alueella olisi myös paljon mahdollisuuksia vesiensuojelurakenteiden toteuttamiseen näiden toimien
yhteydessä, jos tuki on riittävän houkutteleva ja ohjaukeinot muiltakin osin vaikuttavia.**

Maaperän happamuuden torjunnan osalta esitetyt toimenpidelinjaukset ovat samansuuntaisia happamien
sulfaattimaiden strategian kanssa ja menetelmät vastaavat eri hankkeissa esitettyjä suosituksia. Edistystä
on tapahtunut viime kaudesta ja yleiskartoitus Kalajoen valuma-alueella on toteutunut. Kuulemisasia-

kirjassakin mainitut lohko-kohtaiset ja hankekohtaiset täsmentävät kartoitukset ovat tärkeitä erityisesti todetuilla riskialueilla.

Kalajoen vesistöalueelle on suunnitteilla useita tuulivoimapuistoja. Vesienhoitoryhmä muistuttaa kiinnittämään huomiota tuulivoimapuistojen voimakaapeleihin, jotka nykykäytännön mukaisesti upotetaan maahan vajaan metrin syvyyteen. Pienissä alle 10 voimalan hankkeissa ei edellytetä YVA-menettelyä, eikä voimakaapeleiden kaivuihin liity ilmoitusvelvollisuutta tai lupahakemusta viranomaiselle. Maahan kaivettavat voimalinjat voivat kuitenkin olla kymmeniä kilometrejä pitkiä ja johtaa myös pienten vesistöjen poikki, jolloin happaman kuormituksen todennäköisyys riskialueilla kasvaa.

Uusia toimenpiteitä happamuuden torjuntaan on saatu erityisesti maatalousalueille. Odotettavissa on myös, että uudistuvan maatilojen neuvontajärjestelmän kautta tietoa saadaan yhä enemmän riskialueille. Tilakohtaisen neuvonnan lisäksi tulee korostaa, että laajaa tiedotusta ja koulutusta tarvitaan kaikilla sektoreilla. Neuvontaa ja koulutusta tarvitaan edelleen myös metsätalouden ja turvetuotannon toimijoiden sekä muiden maankäyttäjien keskuudessa, jotta mahdollisia haittoja voidaan ennaltaehkäistä kaikissa kaivuissa. Lisäksi tutkimus ja kehitystyö haittojen ehkäisemiseksi ja torjumiseksi on hyvin tärkeää. Happamuusriskien hallinta on Kalajoen valuma-alueen ala- ja keskiosilla erityisessä asemassa ja alueen toimijoiden tulisi osallistua siihen liittyviin hankkeisiin, koulutukseen ja tiedotukseen.

Teollisuudelle ja kaivostoiminnalle ei esitetä vesienhoitosuunnitelmassa täydentäviä pintavesiin kohdistuvia toimenpiteitä. Myös vesienhoitoryhmä katsoo, että hyvä ekologinen tila voidaan saavuttaa Kalajoen vesistössä, kun teollisuutta ja kaivostoimintaa harjoitetaan lainsäädännön ja lupamääräysten mukaisesti.

Vesihuollossa Kalajokilaakson siirtoviemäreiden ja keskuspuhdistamon rakentaminen ovat keskeisiä Kalajoen tilaan vaikuttavia hankkeita alueella, ja niiden rahoitus ja toteutuminen on turvattava. Valtion vesihuoltoavustus loppuu v. 2016, mutta siirtoviemärihankkeiden toteutuminen edellyttää valtion rahoitusta myös tämän jälkeen. Kalajoen varressa viemäriverkon ulkopuolisesta haja-asutuksesta 20 % on ehdotuksen mukaan perusteltua liittää viemäriverkkoon. Viemäriin liittymistä tulee edistää myös siirtoviemärihankkeiden aikana. Niiden kiinteistöjen, jotka eivät liity viemäriverkkoon, tulee huolehtia nykyaikaisesta kiinteistökohtaisesta jätevesien käsittelyjärjestelmästä. Lisäksi kuntien viemäriverkkojen saneeraukset ovat monin paikoin ajankohtaisia.

Pohjaveden suojelun ja kiviaineshuollon yhteen sovittaminen (POSKI) -hankkeen jatkuminen ja toteutuminen myös Kalajoen vesistöalueella todetaan tärkeäksi.

Vesirakentamisen osalta kokonaan uusia hankkeita ei ole näköpiirissä Kalajoella, ainoastaan tulvasuojeluun liittyviä rakenteita saatetaan tehdä. Niiden toteuttamisessa tulee hyödyntää uusinta tietoa luonnonmukaisesta rakentamisesta. Voimakkaasti rakennetun joen ja monin osin voimakkaasti muutetuksi nimetyn vesistöalueen kehittämisen tulee olla pitkäjänteistä, eikä rakentaminen saa lyödä leimaansa koko vesistöön. Esimerkiksi pohjapatoihin ja muihin rakenteisiin sekä uomien perkaamiseen liittyviä haittoja luontoympäristölle tulee lieventää jatkuvasti sitä mukaa kun se on mahdollista. Myös varaukset kalateiden rakentamiselle patojen yhteyteen tulevaisuudessa tulee ottaa huomioon.

Kunnostushankkeiden osalta melko yleisen tason vesienhoitosuunnitelmassa esitetyt toimenpiteet eivät saa heikentää esimerkiksi sellaisten pienten paikallisten hankkeiden toteutumismahdollisuuksia, joita ei ole luokiteltu vesimuodostumiksi vesienhoitosuunnitelmassa, vaikka tarkastelua on laajennettu aikaisempaa pienempiin vesimuodostumiin. Kuultavana olevissa asiakirjoissa asiaan onkin pyritty kiinnittämään

huomiota esimerkiksi toimenpiteissä ”pienen rehevöityneen järven kunnostus” sekä ”pienien virtavesien elinympäristökunnostukset”.

Kokonaisuutena Kalajoen tilan parantamiseksi tarvitaan paljon valuma-alueella tehtäviä toimenpiteitä, kuten ojitusten ja perkausten yhteydessä tehtävät vesiensuojelurakenteet, kosteikot ja maatalouden toimenpiteet. Koko vesienhoitoalueella tulee panostaa ohjauskeinoihin ja hankkeisiin, jotka parantavat eri osapuolten yhteistyötä ja lisäävät paikallisyhteisöjen mahdollisuuksia osallistua suunnitteluun ja toteuttaa kunnostuksia. Kestävää virkistyskäyttöä edistämällä ja maisema-arvoja parantamalla myös Kalajoen arvostusta voidaan parantaa ja sitä kautta lisätä kiinnostusta vesienhoitoon.

Vesienhoidon toimenpiteiden ohjauskeinoissa tulisi huomioida nykyistä paremmin paikalliset toiminta- ja yhteistyömuodot ja niiden tukeminen. Alueellisessa toteutusohjelmassa 2010–2015 ehdotettiin vesistö-aluekohtaisten vesienhoitoryhmien perustamista alueille, joilla se nähdään tarpeelliseksi. Koko vesienhoitoalueella on tiettävästi toteutunut vain Kalajoen vesienhoitoryhmän perustaminen. Nyt kuultavana olevassa ehdotuksessa yhteistyön lisääminen mainitaan useissa toimenpiteissä ja ohjauskeinoissa, mutta yhteistyön konkreettinen toteutuminen ja sen muodot jäävät avoimiksi.

Vesienhoitosuunnitelman ympäristöselostuksessa suunnitelman toimenpiteiden toteuttamisen vaikutukset arvioidaan suurimmiksi eteläisellä osa-alueella. Hyödyt ovat merkittäviä ja toisaalta, jos mitään uusia toimenpiteitä ei tehdä, esimerkiksi ammattikalastukseen sekä vesiympäristön monimuotoisuuteen ja elinympäristön suojeluun kohdistuu haitallisia vaikutuksia. **Vesienhoitoryhmä katsoo, että eteläisen osa-alueen toimenpiteisiin panostaminen kannattaa. Toimenpiteiden kohdentaminen alueelle tuo vesienhoitosuunnitelmassakin kaivattua vaikuttavuutta ja on kustannustehokasta. Hyvän tilan tavoite ei toteudu ilman panostusta ja toimenpiteitä.**

SUOMEN MERENHOITOSUUNNITELMAN TOIMENPIDEOHJELMA

Merenhoidon suunnittelu on sidoksissa sisämaan vesienhoitoon. Siksi myös merenhoidon toimenpideohjelmassa on huomioitava mereen laskevien jokien valuma-alueen vesienhoitotoimet. Esimerkiksi jokien rannikon merialueelle kuljettava ravinne- ja kiintoainekuorma on hyvin havainnollistettu vesienhoitosuunnitelmassa ja kuultavana olevassa merenhoitosuunnitelman toimenpideohjelmassa on useita viittauksia vesienhoitosuunnitelmaan. Vesienhoidon ja merenhoidon ohjauskeinoissa voitaisiin esittää vielä enemmänkin yhteistä. Myös valuma-alueelle suunniteltavissa hankkeissa voisi olla enemmän mahdollisuuksia myös merenhoidollisten näkökulmien esiin tuomiseen.

Valtaosassa Suomen vesistöjä ekologinen tila on hyvä tai erinomainen. Niiden tilan säilyttäminen on tärkeää, mutta rannikkoalueen jokilaaksojen erityispiirteet tulee ottaa nykyistä paremmin huomioon sekä vesien- että merenhoidon ohjauskeinoja, painotuksia ja seuranta suuniteltaessa.

KALAJOEN TULVARISKIEN HALLINTASUUNNITELMA

Tulvariskien hallintasuunnitelmassa ehdotetuissa toimenpiteissä vesiympäristölle haitallisimmiksi katsotut toimenpiteet on karsittu pois. Monitavoitearviointia hyödynnettiin tulvariskien hallinnan suunnittelussa onnistuneesti. Lopputarkastelussa taka-alalle jäivät pienimuotoiset valuma-alueen vedenpidätyskykyä lisäävät toimet, joilla ei katsottu olevan vaikutusta tulvahuippuihin, mutta ei myöskään haitallisia vaikutuksia, suuria riskejä tai ongelmia toteutettavuudessa. Näiden toimenpiteiden monipuolisia hyötyjä tulee kuitenkin tuoda esiin sekä vesienhoidossa että tulvasuojelussa. Laajasti toteutettuna ne edistävät

tulee kuitenkin tuoda esiin sekä vesienhoidossa että tulvasuojelussa. Laajasti toteutettuna ne edistävät osaltaan myös tulvasuojelua etenkin, jos tulevaisuudessa ilmastonmuutos leikkaa Kalajoella kevään suurimpia virtaamapiikkejä, mutta lisää tulvan todennäköisyyttä muina aikoina.

KALAJOEN VESIENHOITORYHMÄN TOIMINTA

Kalajoen vesienhoitoryhmällä on mahdollisuus toiminnallaan edistää

- valuma-aluenäkökulmaa kaikessa maankäytössä
- eri sidosryhmien yhteistyötä ja tiedon välittymistä vesienhoidon toimenpiteistä alueella (esimerkiksi listat käynnissä olevista hankkeista)
- kuntien päättävien elinten tietoisuutta vesienhoidosta ja vesien tilaan merkittävästi vaikuttavista hankkeista ja toimenpiteistä
- vesienhoidon ja tulvasuojelun yhteensovittamista: vuorovaikutus tulvaryhmän kanssa, monitavoitteiset toimenpiteet

Kalajoen vesienhoitoryhmä katsoo, että keskeisimmät asiat vesienhoidossa Kalajoen vesistöalueella ovat:

- Happamien sulfaattimaiden aiheuttamien riskien huomioiminen maan käytössä kaikilla sektoreilla sekä happamuuden torjuntamenetelmien kehittäminen ja laaja käyttöönotto alueella
- Kalajokilaakson siirtoviemärien ja keskuspuhdistamohankkeen toteutuminen
- Ravinteiden kierrätystä edistävät hankkeet
- Kannustimet ja motivaatio alueen vesistöjen huolestuttavan tilan kohentamiseksi (mukaan lukien vesistöjen moninaiskäytön ja arvostuksen parantaminen)
- Vesienhoidon ja tulvariskien hallinnan yhteensovittaminen

Kalajoen vesienhoitoryhmä

Tapio Koistinaho
Puheenjohtaja
tapio.koistinaho@ylivieska.fi
puh. 044 4294 227

Katja Polojärvi
Sihteeri
katja.polojarvi@ylivieska.fi
puh. 044 4294 226

Laura Liuska
Valmistelija
laura.liuska@ylivieska.fi
puh. 044 4294 235

